

ROLUL EDUCATIV AL HARULUI LUI DUMNEZEU: O REFLECȚIE TEOLOGICĂ

Conf. univ. dr. habil. Daniel G. OPREAN

Universitatea Aurel Vlaicu Arad, Romania

daniaoprean@gmail.com

ABSTRACT: The Educational Role of the Grace of God: A Theological Reflection.

It is the aim of this paper to explore the way the theology of the grace of God is formulated in the New Testament, on the coordinates of soteriology and education. And the exploration is conducted in a conversational manner, a conversation between Paul, John, Luke and Peter, as representatives of the hermeneutical community constituted by the writers of the New Testament. In this framework, starting from the salvific role of the grace of God, the argument will continue with the educational role of the grace of God. The two roles of the grace of God, are interrelated and interconditioned, the intrinsic and indissoluble relationship between the two, being rooted in the indissolubility of Christ's and Spirit's Persons and works. Therefore, from the definition of the grace of God, to the coordinates of the grace of God salvific transformative work the paper will argue in the light of New Testament theology of the grace of God, the coordinates of educational transformative work of the grace of God.

Keywords: *theology, grace of God, salvation, education, transformation*

Introducere

Conceptul harului lui Dumnezeu este foarte prezent în discursul bisericilor contemporane. Mărturisirile de credință, literatura de specialitate, omiliile ecleziiale, abundă de referințe la harul lui Dumnezeu. Cu toate acestea acest concept este cel mai adesea limitat la doctrina mântuirii personale, ignorând dimensiunea educativă din punct de vedere existențial a harului lui Dumnezeu.

Teza acestei lucrări este aceea că alături de dimensiunea soteriologică, o perspectivă integrativă, presupune înțelegerea rolului educativ al

harului, pe coordonatele lucrării transformatoare a harului care transcede nivelul persoanei umane, spre transfigurarea spirituală a întregii creații. Această lucrare de transfigurare holistică a creației se constituie în premisa acestei lucrări.

Metodologic, pornind de la rolul binecunoscut al harului lui Dumnezeu în mântuirea ființei umane, analiza se va focaliza mai apoi pe dimensiunile rolului educativ al harului lui Dumnezeu, așa cum este revelat în scrierile Noului Testament. Explorarea va evidenția modul în care comunitatea hermeneutică a Noului Testament, prin reprezentanții ei principali, apostolii Pavel, Ioan și Petru, a înțeles conceptul harului lui Dumnezeu.

Rolul mântuitor al harului lui Dumnezeu

Atunci când încearcă să definească harul lui Dumnezeu, cercetătorii, consideră că acesta este suma inițiativelor răscumpărătoare ale lui Dumnezeu, în contextul depravării spirituale a ființelor umane. În acest contextul harul lui Dumnezeu “este generozitate nemeritată din partea lui Dumnezeu,”¹ revelând dorința lui Dumnezeu de “a ne salva, curăța, regenera, desăvârși, în ciuda faptului că noi suntem totalmente nedemni și merităm mai degrabă condamnare, pedeapsă și părsire.”²

Scriind ucenicului Tit, apostolul Pavel plasează viața duhovnicească autentică în îmbrățișarea a două arătări (*epiphaneia* - apariția vizibilă a ceva ce e ascuns: Luca 1: 79; 2 Tim 1: 9-10. Tit 2: 11; 3: 4). Prima arătare este aceea a harului lui Dumnezeu (Tit 2. 11b), iar cea de-a doua arătare este aceea a slavei lui Dumnezeu (Tit 2.13). Prima arătare, cea a harului lui Dumnezeu face posibil procesul mântuirii, iar cea de-a doua, arătarea slavei lui Dumnezeu, încheie acest proces, desăvârșind ceea ce a început la prima arătare și a continuat în progresul transformării (Tit 2. 14).

Prima arătare, cea a harului lui Dumnezeu, are două scopuri complementare. Primul scop afirmat de Pavel, este acela să aducă “mântuire pentru toți oamenii” (Tit 2. 11b). Despre această descoperire, apostolul Pavel scrie

1 Anthony Casurella, „Grace,” in *Dictionary of the Later New Testament & its Development*, Ralph P. Martin, Peter H. Davids (Eds.), Downers Grove IL, InterVarsity Press, 1997, p. 433.

2 Michael A. Eaton, „Titus,” în *The Branch Exposition of the Bible: A Preacher's Commentary of the New Testament*, Michael A. Eaton (Ed.), Carlisle: Langham Global Library, 2020, p. 916.

credincioșilor din Efes, în termenii isprăvniciei harului lui Dumnezeu data lui față de ei (Efeseni 3. 2) și în termenii tainei lui Hristos care “n-a fost făcută cunoscută fiilor oamenilor în celelalte veacuri în felul în care a fost descoperită acum sfinților apostoli și proroci ai lui Hristos prin Duhul” (Efeseni 3. 4-5).

Afirmația lui Pavel, oferă o perspectivă integratoare cu privire la posibilitatea mântuirii care se opune “exclusivismului iudaic și sentimentelor de diferențiere culturală prevalente în antichitate.”³ Pentru Pavel, Hristos este cheia hermeneutică a înțelegerii manifestării harului lui Dumnezeu în întreaga istorie a mântuirii.⁴ Sau în cuvintele lui N.T. Wright:

Evenimentele vieții morții și învierii lui Iisus, au fost pentru el, momentul și mijlocul prin care iubirea generoasă și puternică a lui Dumnezeu (asta considera el a fi ‘harul’) a fost revelată, nu doar unui grup uman ci întregii rase umane.⁵

Astfel, el afirmă că darul comprehensiv al harului lui Dumnezeu, ne-a fost dat în Hristos (Efeseni 1.6, 2 Timotei 1.9), Cel în care răscumpărarea și iertarea păcatelor sunt expresii ale bogăției harului lui Dumnezeu (Efeseni 1. 7), care este revărsat din belșug (Efeseni 1. 8), fiind o arătare a bogăției lui nemărginite (Efeseni 2. 7).

Pavel continuă prin a afirma rolul mântuitor al harului lui Dumnezeu (Efeseni 2.8a) apropiat prin credința care este de asemenea darul lui Dumnezeu (Efeseni 28a), având ca urmare îndreptățirea înaintea lui Dumnezeu (Romani 3. 24). Această transformare complexă realizată de harul divin este descrisă ca o intrare într-o stare de har (Romani 5.2) care înlocuiește starea de păcat și moarte (Efeseni 2. 1), darul harului fiind dat după măsura darului lui Hristos (Efeseni 4. 1).

În deplin acord cu afirmațiile pauline, stă și afirmația apostolului Ioan cu privire la faptul că harul lui Dumnezeu, departe de a fi o realitate abstractă, este obiectivat în persoana lui Hristos. În evanghelia Sa, Ioan, afirmă atât plinătatea harului lui Dumnezeu în viața lui Hristos (Ioan 1.14), cât și centralitate lui Hristos pentru lucrarea harului lui Dumnezeu

3 Craig S. Keener, „Titus,” în *The IVP Bible Background Commentary: New Testament*, Craig S. Keener (Ed.), Downers Grove IL, InterVarsity Press, 1993, p. 638.

4 Earle. E. Ellis, „Pastoral Letters,” in *Dictionary of Paul and His Letters*, Gerald F. Hawthorne, Ralph P. Martin (Eds.), Downers Grove IL, InterVarsity Press, 1993, p. 665.

5 Nicholas Thomas Wright, *Paul for Everyone, The Pastoral Letters: 1 and 2 Timothy and Titus*, London, SPCK, 2003, p. 156.

în comparație cu lucrarea Legii (Ioan 1. 16 -17). Parte a aceleași comunități hermeneutice a Noului Testament, atât apostolul Petru (1 Petru 1.13), cât și Luca (Fapte 15. 11), afirmă această obiectivare a harului lui Dumnezeu în lucrarea și persoana lui Hristos.

Astfel, harul mântuitor în teologia nou-testamentară este o realitate duhovnicească dinamică transformatoare care vine de la Tatăl în Fiul, prin Duhul. Această realitate a harul trebuie primită în alipire cu toată nădejdea de Hristos (1 Petru 5. 12), în ea credinciosul trebuie să crească (2 Petru 3. 18) și să se întărească (2 Timotei 2. 1). Alternativa dezastruoasă din punct de vedere spiritual este abaterea de la harul lui Dumnezeu (Evrei 12: 15) și schimbarea harului în desfrânare (Iuda 4). Dar pentru ca pericolele să fie evitate și progresul spiritual în starea de har să fie realitate continuă, rolul educator al harului este vital. Și aceasta este subiectul următoare secțiuni.

Rolul de educator al harului lui Dumnezeu

Dacă primul scop al arătării harului lui Dumnezeu este acela de a universaliza posibilitatea mântuirii, cel de al doilea scop al arătării harului lui Dumnezeu este aceea de a educa (*paideuo*), însemnând antrenarea, disciplinarea nu doar acumularea de cunoștințe.⁶ Astfel, după primirea harului mântuitor (2.11), procesul de antrenare începe (2.11) și harul lui Dumnezeu are un "efect educațional pe termen lung" pe drumul renunțării la viața veche și al adoptarea vieții noi.⁷

Privită în contextul situației credincioșilor din Creta, această sinteză dintre mântuire și ucenicie, în lucrarea harului lui Dumnezeu, este răspunsul la pericolul pretenției la mântuire fără preocuparea pentru o transformare a comportamentului. În acest sens, Paul M. Zehr afirmă că apostolul Pavel fundamentează imperativele etice, în persoana și lucrarea lui Hristos, acest centru fiind apoi cel din care izvorăște voința de trăire în harul lui Dumnezeu

Autorul folosește un argument circular care începe cu comportamentul etic din 2.1-10, așezând fundația acestui comportament în ha-

6 Cornelius. R. Stam, *Commentary on the Pastoral Epistles of Paul the Apostle*, Germantown, Tennessee, Berean Bible Society, 1983, p. 234.

7 Albin Masarik, „Titus,” in *Central and Eastern European Bible Commentary*, Corneliu Constantineanu and Peter Penner (Eds.), Carlisle, UK: Langham Global Library, 2022, p. 1524.

rul lui Dumnezeu, care se centreează în persoana și lucrarea lui Iisus Hristos (2:11, 13b, 14a) și culminează în dorința creștinului să fie zelos pentru fapte bune.⁸

Această complementaritate între lucrarea mântuitoare și cea educativă a harului lui Dumnezeu, vitală pentru sănătatea spirituală a credincioșilor, este o reflectare fidelă a poruncii lui Hristos, dată ucenicilor înainte de înălțarea Sa la cer (Matei 28. 19-20). Comentând acest pasaj, M. J. Wilkins afirmă:

Participiile ‘botezând’ (*baptizantes*) și ‘învățând’ (*didaskontes*) descriu activități prin care noul ucenic crește în ucenicie. Creșterea în ucenicie include atât identificarea cu moartea și învierea lui Iisus (botez) cât și ascultarea de tot ceea ce Iisus a poruncit ucenicilor în slujirea Sa pe pământ (învățare).⁹

Apostolul Pavel este foarte clar cu privire la centralitatea lui Hristos în acest proces de creștere spirituală. El clarifică rolul Legii ca îndrumător spre Hristos (Galateni 3.24), până la venirea lui Hristos, în deplină armonie cu imperativul lui Hristos: “învățați de la Mine...” (Matei 11. 29). Din acest motiv, apostolul Pavel vorbește despre “învățarea lui Hristos,” prin ascultare de El (Efeseni 4. 20-21). Sau în cuvintele lui Yusufu Turaki: “Credincioși au nevoie să fie învățați să urmeze calea lui Iisus pentru a fi cu adevărat urmașii sau ucenicii Lui...Pavel cheamă la o mai profundă transformare a omului lăuntric.”¹⁰

În teologia paulină, această transformare este ilustrată printr-o metaforă menită să facă memorabil adevărul exprimat. Mai întâi, scriind efesenilor, Pavel descrie acest proces în sinteza vitală dintre “dezbrăcarea de omul cel vechi care se strică după poftele înșelătoare (Efeseni 4. 22b) ... și îmbrăcarea în omul nou făcut după chipul lui Dumnezeu” (Efeseni 4. 24a), această tranziție fiind realizată prin înnoirea produsă în duhul minții (Efeseni 4. 23).

8 Paul M. Zehr, „1 & 2 Timothy, Titus,” in *Believers Church Bible Commentary*, Douglas B. Miller and Loren L. Johns, (Eds.) Scottsdale, Pennsylvania, Herald Press, 2Ge010, p. 279.

9 M. J. Wilkins, “Discipleship,” in *Dictionary of Jesus and the Gospels*, Joel B. Green, Scot McKnight, I. Howard Marshall (Eds.), Downers Grove IL, InterVarsity Press, 1992, p. 188.

10 Yusufu Turaki, „Ephesians,” in *Africa Bible Commentary*, Tokumboh Adeyemo (Ed.) Nairobi, WordAlive Publishers, 2006, p. 1461.

Comentând acest text paulin, Michael Allen, utilizează termenii „mortificării și vivificării eului,” ca exprimând ieșirea de sub sclavia păcatului și intrarea sub domnia lui Hristos.¹¹ Iar Gerald Bray, consideră că expresia „omul vechi” descrie „înclinarea naturală pe care o avem din pânțele mamei...” iar expresia ‘omul nou’ ca descriind “noua persoană refăcută în asemănarea lui Hristos...”¹² Markus Barth, la rândul lui, explică faptul că:

Metaforele îmbrăcăminții revelează faptul că evenimentul intern are deasemenea o dimensiune externă... Transformarea efectuată de înnoire în viața unei persoane este apoi explicată ca o schimbare care este în mod esențial legată de relațiile din afară ale sinelui... Eliberat de jugul străin al „Omului Vechi,” credinciosul sfințit primește, ascultă și poartă culorile „Omului Nou” (cf. Rom 6: 12-23; I Cor 15:49). Metaforele îmbrăcăminții s-ar putea să indice că schimbarea „minții” devine vizibilă și palpabilă, reîmbrăcarea externă este fără sens fără o completă renaștere lăuntrică.¹³

Transformarea ilustrată în metafora dezbrăcării/îmbrăcării este utilizată mai apoi, de Pavel și în scrisoarea adresată colosenilor (Coloseni 3. 9-10). Chiar dacă această metaforă este considerată în interpretarea clasică a textului ca referindu-se la viața credinciosului de după botez, împuțernicită de harul lui Dumnezeu, ea exprimă o transformare nu numai a comportamentului vicios cu unul virtuos, ci o transformare într-un proces continuu “întregii personalități și a lumii sociale și mod de viață pe care aceasta o include.”¹⁴ Mai mult, această metaforă are și conotații comunitare, fiind o aluzie la goliciunea păcătoșeniei primilor oameni așa cum afirmă G. K Beale:

In Gen. 3:7 we are told that Adam and Eve tried to cover their sinful nakedness by their own autonomous efforts... The Colossian believers

11 Michael Allen. “Ephesians,” in *Brazos Theological Commentary on the Bible*, R. R. Reno (Ed.), Grand Rapids, MI, Brazos Press, 2020, p. 322.

12 Gerald. L. Bray, “Galatians, Ephesians,” in *Reformation Commentary on Scripture, New Testament*, Gerald. L. Bray (Ed.), Downers Grove IL, IVP Academic, pp. 2011, 1149, 1153.

13 Markus. Barth, „Ephesians 4-6: A New Translation With Introduction and Commentary,” in *The Anchor Bible*, W. F. Albright (Ed.), New York: Doubleday & Company, Inc, 1960, p. 540.

14 James D. G. Dunn, „The Epistles to the Collosians and to Philemon,” in *The New International Greek Testament Commentary*, I. Howard Marshall, W. Waro Gasque, Donald A. Hagner (Eds.), Grand Rapids, MI, Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 1996, p. 221.

have laid aside the clothes of the first Adam (the “old man”), in which neither Adam nor they could come into God’s presence, and have “clothed themselves” with the last Adam (“the new” man), in whom they are in the process of being “renewed... Hence, one is either in the position of the old, fallen Adam, the corporate “embodiment of unregenerate humanity,” or in the new resurrected last Adam, the corporate “embodiment of the new humanity.”¹⁵

Această transformare după chipul lui Hristos, atât de centrală în soteriologia paulină, este realizată prin educația harului lui Dumnezeu care asistă credincioșii să persevereze pe calea ascultării de Cuvântul lui Dumnezeu. Harul educă pe coordonatele dezvățării modului de viață neregenerată și învățării modului de viață regenerată. Dezvățarea se produce prin permanentizarea refuzului întoarcerii la tiparul de viață neduhovnicesc (*asebeia*, Tit 2. 12a, Romani 1.18) și a robiei poftelor carnale (Galateni 5:16, 24). Învățarea se produce prin actualizarea permanentă a noii vieți duhovnicești (*eusebeia*), pe coordonatele cumpătării, dreptății și evlaviei (Tit 2. 12b).¹⁶ Aceste calități învățate sub educarea harului lui Dumnezeu pe care harul le învață sunt descrise prin termeni care “aparțin evlaviei și cumpătării.”¹⁷

Adverbele folosite de către apostolul Pavel în Tit 2. 12b “par a se referi la relațiile, cu sinele, cu alții și cu Dumnezeu, adică la autocontrol, dreptate în purtarea cu alții și evlavie adevărată în relație cu Dumnezeu.”¹⁸ Ele descriu de asemenea orizontul adevăratul credincios “se uită în trei direcții unde diferența trebuie căutată...înăuntru (cumpătarea)...în afară ...în sus ...”¹⁹ Harul ne învață s-o rupem cu trecutul, să trăim diferit prezentul în lumina viitorului. Harul ne disciplinează să renunțăm la viața veche și să trăim o viață nouă, să ne întoarcem de la viața fără Dumnezeu, la viața cu

15 Gregory K. Beale, “Colossians and Philemon,” in *Baker Exegetical Commentary on the New Testament*, Robert W. Yarbrough, Joshua W. Jipp (Eds.) Grand Rapids, MI, Baker Academic, 2019, pp. 968, 969, 970.

16 Zehr, „1 & 2 Timothy, Titus,” p. 281.

17 Clare Drury, “The Pastoral Epistles,” in *The Oxford Bible Commentary*, John Barton and John Muddiman (Eds.), Oxford University Press, 2001, p. 1232.

18 George W. Knight, III, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, MI, William B. Eerdmans Publishing Company, 1992, p. 927.

19 Edmond. D. Hierbert, “Titus,” in *The Expositor’s Bible Commentary: New Testament*, Kenneth L. Barker, John R. Kohlenberger III (Eds.), Grand Rapids, MI, Zondervan, 1994, p. 929.

Dumnezeu, de la centrare pe sine la control de sine, de la căile deviate ale lumescului la umblarea în dreptate a duhovnicului.

Concluzii

Ceea ce apostolul Pavel afirmă în epistola către Tit, cu privire la păcatul trăirii prin care să faci ca să se vorbească de rău Cuvântul lui Dumnezeu (Tit 2: 5) este o temă de actualitate în comunitățile creștine ale contemporaneității. Apostolul Pavel afirmă că parte a chemării credincioșilor este să facă în totul cinste învățaturii lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru (Tit 2: 10). Dar pentru ca această chemare să devină realitate în și prin viața credincioșilor, a fost nevoie de arătarea harului lui Dumnezeu, ca să aducă mântuire (Tit 2. 11) și să ne învețe (Tit 2. 12). Astfel harul este mântuitor, dar în economia divină, acest har mântuitor devine harul învățător. El ne învață să spunem NU vieții fără Dumnezeu controlată de patimi (*asebeia*) și să spunem DA echilibrului de sine (cumpătare), dreptății și duhovniciei (*eusebeia*) (Tit 2. 12). Iar dacă arătarea harului lui Dumnezeu, pentru a aduce mântuire și a ne învăța face posibil drumul vieții duhovnicești și perseverența pe acest drum, transformarea totală de final se va produce la arătarea slavei lui Dumnezeu (Tit 2. 13, ca culminare a transformării progresive de proces în lucrarea transformatoare a harului lui Dumnezeu.

Bibliografie

- ALLEN, Michael, "Ephesians", în *Brazos Theological Commentary on the Bible*, R. R. Reno (Ed.), Grand Rapids, MI, Brazos Press, 2020.
- BARTH, Markus, „Ephesians 4-6: A New Translation With Introduction and Commentary”, în *The Anchor Bible*, W. F. Albright (Ed.), New York, Doubleday & Company, Inc, 1960.
- BEALE, Gregory K., „Colossians and Philemon”, în *Baker Exegetical Commentary on the New Testament*, Robert W. Yarbrough, Joshua W. Jipp (Eds.), Grand Rapids, Mi, Baker Academic, 2019.
- CASURELLA, Anthony, „Grace”, în *Dictionary of the Later New Testament & its Development*, Ralph P. Martin, Peter H. Davids (Eds.), Downers Grove IL, InterVarsity Press, 1997.
- DRURY, Clare, „The Pastoral Epistles”, în *The Oxford Bible Commentary*, John Barton and John Muddiman (Eds.), Oxford University Press, 2001.

- DUNN, James D. G., „The Epistles to the Collosians and to Philemon”, în *The New International Greek Testament Commentary*, I. Howard Marshall, W. Waro Gasque, Donald A. Hagner (Eds.), Grand Rapids, MI, Wm. B., Eerdmans Publishing Co. 1996.
- EATON Michael A., „Titus”, în *The Branch Exposition of the Bible: A Preacher’s Commentary of the New Testament*, Michael A. Eaton (Ed.), Carlisle, Langham Global Library, 2020.
- ELLIS, Earle. E. „Pastoral Letters”, în *Dictionary of Paul and His Letters*, Gerald F. Hawthorne, Ralph P. Martin (Eds.), Downers Grove IL, InterVarsity Press, 1993.
- GERALD. L., „Galatians, Ephesians”, în *Reformation Commentary on Scripture, New Testament*, Gerald. L. Bray (Ed.), Downers Grove IL, IVP Academic, 2011.
- KEENER, Craig S., „Titus”, în *The IVP Bible Background Commentary: New Testament*, Craig S. Keener (Ed.), Downers Grove IL, InterVarsity Press, 1993
- MASARIK, Albin, „Titus”, în *Central and Eastern European Bible Commentary*, Corneliu Constantineanu and Peter Penner (Eds.), Carlisle, U., Langham Global Library, 2022.
- STAM, Cornelius. R., *Commentary on the Pastoral Epistles of Paul the Apostle*, Germantown, Tennessee, Berean Bible Society, 1983.
- TURAKI, Yusufu, „Ephesians”, în *Africa Bible Commentary*, Tokumboh Adeyemo (Ed.) Nairobi, WordAlive Publishers, 2006.
- WILKINS, M. J., „Discipleship”, în *Dictionary of Jesus and the Gospels*, Joel B. Green, Scot McKnight, I. Howard Marshall (Eds.), Downers Grove IL, InterVarsity Press, 1992.
- WRIGHT, Nicholas Thomas, *Paul for Everyone, The Pastoral Letters: 1 and 2 Timothy and Titus*, London, SPCK, 2003.
- ZEHR, Paul M., „1 & 2 Timothy, Titus”, în *Believers Church Bible Commentary*, Douglas B. Miller and Loren L. Johns, (Eds.), Scottdale, Pennsylvania, Herald Press, 2010.